

<https://doi.org/10.62837/2024.9.145>

LEYLA MƏMMƏDOVA
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
e-mail- leyla_memmedova1992@inbox.ru

İTERAKTİV TƏLİMİN ƏHƏMIYYƏTİ

Xülasə

İnteraktiv təlimin tətbiqi öyrənənlərin biliklərinin keyfiyyətini yüksəltməyə imkan yaradır. İnteraktiv təlimin tətbiqi ilə şagirdlər arasında münasibətlər mehribanlaşır, ümumi məqsədi daha yaxşı başa düşmək imkanı əldə edilir, ünsiyyət açıq olur və eyni zamanda, tədrisin məzmununun mənimsənilməsində daha yaxşı nəticələr əldə edilir.

İnteraktiv dərslər şagirdlərin dərstdə informasiya alıcıları, müəllimin isə informasiya ötürən rolunda çıxış etdiyi bir sinif otağında mövcud passivliyin qarşısını almağa kömək edir. İnteraktiv təlim metodu dərslə hazırlıq prosesində müəllimin, dərstdə isə şagirdlərin fəallığını tələb edir.

Bu üsul müəllim və tələbələrin bərabər şəkildə dərslə prosesində iştirak etməsinə və müəllim-şagird qarşılıqlı əlaqəsinə əsaslanır. Bu öyrənmə formasında tələbələr artıq passiv dinləyicilər deyil, onlar təlim prosesinin fəal iştirakçılarıdır. Bu üstünlüklərə görə bir çox müəllim bu təlim metodunu seçir.

Açar sözlər: Kompüter texnologiyası, metod, müəllim, şagird, interaktiv təlim

LEYLA MAMMADOVA

THE IMPORTANCE OF INTERACTIVE LEARNING

Summary

Application of interactive training allows to improve the quality of students' knowledge. With the application of interactive learning, the relationship between students becomes friendly, a better understanding of the common goal is achieved, communication is open, and at the same time, better results are achieved in mastering the teaching content.

Interactive lessons help to avoid passivity in a classroom where students act as receivers of information and the teacher acts as a transmitter of information. The interactive teaching method requires the teacher's activity in the lesson preparation process, and the students' activity in the lesson

This method is based on equal participation of teachers and students in the learning process and teacher-student interaction. In this form of learning, students are no longer passive listeners, they are active participants in the learning process. Due to these advantages, many teachers choose this teaching method.

Keywords: Computer technology, method, teacher, student, interactive training
İnteraktiv təlimin əhəmiyyəti.

ВАЖНОСТЬ ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ.

РЕЗЮМЕ

Применение интерактивного обучения позволяет повысить качество знаний студентов. При применении интерактивного обучения отношения между учащимися становятся дружескими, достигается лучшее понимание общей цели, общение становится открытым, и в то же время достигаются лучшие результаты в освоении содержания обучения.

Интерактивные уроки помогают избежать пассивности в классе, где учащиеся выступают в роли получателей информации, а учитель выступает в роли ее передатчика. Интерактивный метод обучения требует активности учителя в процессе подготовки урока и активности учащихся на уроке.

Этот метод основан на равноправном участии преподавателей и учащихся в процессе обучения и взаимодействии учителя и ученика. В этой форме обучения учащиеся перестают быть пассивными слушателями, они становятся активными участниками учебного процесса. Благодаря этим преимуществам многие преподаватели выбирают этот метод обучения.

Ключевые слова: Компьютерные технологии, метод, учитель, ученик, интерактивное обучение.

Giriş. İnteraktiv sözü ingilis mənşəli söz olub “bir araya gətirildiyində bir-birinə təsir göstərən”; “iki şəxs arasında qarşılıqlı əlaqə, ünsiyyət” və.s kimi mənaları özündə ehtiva edir. (Cambridge Dictionary) İnteraktiv metod dedikdə, dialoq formasında həyata keçirilən qarşılıqlı əlaqə başa düşülür (ingilis dilindən tərcümədə “inter” – qarşılıqlı, “act” – et, yerinə yetir mənalarını ifadə edir). Digər təriflə ifadə etsək, interaktiv təlim metodu şagirdlərin təlim prosesinə cəlb olunduğu, bildiklərini və düşüncələrini əks etdirən öyrənmə və kommunikativ fəaliyyətin bir növüdür. İnteraktiv tədris, tələbələrə onların öyrənmə prosesində fəal iştirak etmələrini öyrətməkdən ibarətdir.

Son illərdə Azərbaycan Respublikasının təhsil sistemində interaktiv təlim metodlarının mənimsənilərək tədris prosesinə tətbiq olunması sahəsində müəyyən nəticələr əldə edilmişdir. Tədris prosesində fəal-interaktiv təlim texnologiyalarının tətbiqi dərslərin səmərəliliyini yüksəldən ən vacib şərtlərdən biridir.

Əvvəllər məktəblərin əksəriyyətində kompüter laboratoriyasında bir neçə kompüter mövcud olurdu və şagirdlər onlardan yalnız bir neçə dəfə istifadə edə bilirdilər. Tədris üslubuna gəldikdə, bu, ümumiyyətlə, bir çox iş vərəqlərini və əlbəttə ki, yazı lövhəsini, təbaşir və silgini əhatə edən mühazirə əsaslı dərslər olardı. Ancaq indi hər şey çox fərqlidir. Uşaqlar inkişaf etmiş, texnologiya ilə zəngin bir mühitdə böyüyürlər və onlar məktəbə getmək səviyyəsinə çatdıqda, lövhədən istifadə etmək artıq onlara o qədər də maraqlı olmur.

Təlim-tədris prosesinin yarandığı ilk gündən bu günə qədər müəllim və şagird arasında qarşılıqlı əlaqənin üç geniş yayılmış növü formalaşmışdır: 1. Passiv üsul; 2. Aktiv üsul; 3. İnteraktiv üsul.

Passiv metod- təlim və ya ekstraaktiv təlim modelinin əsas xüsusiyyəti öyrənənlərin deyil, öyrədici mühitin fəallığının üstün olmasından ibarətdir. Bu, o deməkdir ki, şagirdlər təlim materiallarını bir-biri ilə ünsiyyətdə olmadan, heç bir yaradıcı fəaliyyət göstərmədən müəllimin nitqindən və dərslikdəki mətnlərdən öyrənirlər. Ənənəvi dərs modeli uzun illər tətbiq olunsada, dərsə verilən ən yeni tələblər belə, onun strukturunda uşaqların fəallığını təmin edə bilməmişdir.

Passiv təlim metodu müəllim və tələbələr arasında müəllimin dərsin mərkəzi olması, öyrənənlərin isə passiv dinləyici olaraq qalması ilə səciyyələnən tədris formasıdır. Passiv öyrənmə müəllimdən şagirdə məlumat ötürülməsinə əsaslanan öyrənmə formasıdır. Şagirddən öyrənilən biliyi tətbiq etməkdən daha çox onu mənimsəmək tələb olunduğu üçün onlar “aktiv” deyil, “passiv” hesab olunurlar. Bu üsulda istifadə olunan təlim vasitələrinə kitablar, mühazirələr, podkastlar, təqdimatlar və.s misal göstərmək olar.

Aktiv (fəal) metod- isə, ənənəvi metodlardan fərqli olaraq, şagirdlərin müstəqilliyini və idrak fəallığını stimullaşdırmağa imkan yaradır. Bu təlim modeli, adətən, yaradıcı xarakterli ev tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi və şagird-müəllim münasibətləri sistemində ünsiyyətin zəruriliyinin təmin olunması tələbi ilə şərtləndirilir. Bu modelin əsas çatışmazlığı ondan ibarətdir ki, şagirdlər öyrənmə subyektini kimi yalnız özləri üçün çalışır, müəllimdən başqa prosesin digər iştirakçıları ilə heç bir qarşılıqlı təsirdə ola bilmirlər [Kərimov, 2009: 220].

İnteraktiv metod- İnteraktiv üsul bir çox cəhətlərinə görə aktiv üsula bənzəyir. Onlar arasında çoxlu ortaq cəhətlər mövcuddur. Ümumiyyətlə, interaktiv metodu aktiv metodların müasir variantı hesab etmək olar. Fəal və interaktiv metod arasındakı əsas fərq ondan ibarətdir ki, aktiv metoddan fərqli olaraq, interaktiv təlim tələbələrin təkcə müəllimlə deyil, həm də bir-biri ilə qarşılıqlı əlaqəsini əhatə edir.

Passiv öyrənmə hələ də bir çox təhsil müəssisələrində mövcud olsa da, əksər məktəblər indi interaktiv öyrənməyə üstünlük verirlər. Bu, təkcə tələbələr üçün deyil, həm də müəllimlər üçün dərs prosesini olduqca maraqlı edir. Bəs bu metodun əhəmiyyəti nədən ibarətdir? Gəlin, onlardan bəzilərinə nəzər salaq:

1) Bu, sinif otaqlarında əməkdaşlıq yaratmağa kömək edir - Əməkdaşlıq iş dünyasında vacib olduğu kimi siniflərdə də olduqca vacib və faydalıdır. Hal-hazırda ənənəvi lövhələrin yerini interaktiv lövhələr tutur və bu, həm tələbələrə, həm də müəllimlərə məlumatı nəinki asanlıqla paylaşmağa və təqdim etməyə kömək edir, hətta əməkdaşlıq etməyə, birlikdə işləməkdən və birlikdə öyrənməkdən zövq almağa yardım edir. İnteraktiv dərslərdə müəllimlər şagirdlərə hər hansı bir tapşırığı qruplar halında yerinə yetirməyi tapşıra bilər və bu da onlar arasındakı əməkdaşlığı, birgə işləmək qabiliyyətlərini artırır. Sadəcə noutbuk, internet bağlantısı, proyektor, veb-kamera və.s kimi bir çox müasir təlim vasitələri şagirdləri nəinki sinif mühitində bir-biriləri ilə əməkdaşlığa sövq edir, eyni zamanda onları evlərində belə bütün dünyadan olan müəllimlər və şagirdlər ilə əlaqə yaratmasına imkan yaradır.

2) Şagirdləri real aləmə hazırlayır - Sırr deyil ki, şagird və tələbələr yeni bir məlumatı öyrənərkən çox vaxt özlərinə bu sualı verirlər: “Bu mənə harda lazım olacaq?” və ya “Mən bunu harda istifadə edəcəyəm?” Məhz buna görə də interaktiv təlimdə biz müxtəlif müasir vasitələrin köməyi ilə keçdiyimiz mövzunu sınıfdan kənarında olan real aləm situasiyalarına uyğunlaşdırma biləri.

3) Əyləncəlidir - Darıxdırıcı müəhazirə və ya dərs prosesi tələbələrin dərsə marağının itməsinə səbəb ola bilər, hətta keçilən dərs nə qədər vacib və mühim bir mövzuya aid olsa belə. Bu metodda interaktiv oyunlar, rəqabətə əsaslanan tapşırıqlar və s. vasitə ilə dərslərin monotonluğundan azad olmaq, onları daha maraqlı, cəlbedici qurmaq mümkündür ki, bütün bunlar da öz növbəsində dərslərin daha səmərəli nəticə verməsinə kömək edir.

Müəllim peşəsi məktəbin bir müəssisə kimi yaranmasından əvvəlki dövrdən yaranan ən qədim peşələrdən biridir. Bu ləyaqətli peşəyə cəmiyyətdə hörmət qazanmış şəxslər seçilirdi. Qazanılan pədaqoji biliklərin səviyyəsi müəllimin özündən və onun peşəkarlıq bacarıqlarından çox asılıdır. Müəllimdən davranışı, təhsili və əməyi ilə həmişə şagirdlərə, bütövlükdə cəmiyyətə örnək olması gözlənilir. Müəllimin müvəffəqiyyətlə yerinə yetirə biləcəyi fəaliyyət növü və fəaliyyətin məqsədi bu cür səlahiyyətlərin səviyyəsindən asılıdır. Ənənəvi tədris sistemində müəllimin rolu müəyyən qədər səmərəsiz və şagirdlər üçün qeyri-adekvat idi. Ənənəvi tədris üsulu ilə müəllim məktəbdə təhsil və peşə fəaliyyətinin əsas mərkəzi kimi çıxış edirdi. Müəllim informasiya təminatçısı, yəni kitablara əsaslanan müəhazirəçi rolunu yerinə yetirirdi. Müəllimin rolunu passiv icraçıdan aktiv icraçıya dəyişmək uzun müddət tətbiq edilən ənənəvi təcrübəyə görə elə də asan bir proses deyil; eyni zamanda, bəzi müəllimlər arasında ən son tendensiyalara və inkişafalara açıq olmaq barədə passivlik də mövcuddur, çünki interaktiv təlim onlardan iş tərzlərini dəyişmək, eyni zamanda yüksək peşəkarlıq səviyyəsinə malik olmağı tələb edir. İnteraktiv tədrisdə müəllim tək-cə tədris və peşə roluna malik deyil, o, eyni zamanda bələdçi, proqramçı, həvəsləndirici, tədqiqatçı, təşkilatçı, pədaqoq və məsləhətçi olmalıdır. Daha dəqiq desək, müəllim tədrisin təşkilatçısı və şagirdləri ilə ünsiyyət zamanı tərəfdaşdır. Bu metodda müəllimin rolu minimuma endirilir və o, öyrənənlərin tədris prosesinə öz töhfələrini vermələri üçün onların birgə qarşılıqlı fəaliyyətini təşkil edir. Müəllimin bu metodda rolu öyrənənlərin aktivliyi ilə əvəz olunur. [Məmmədova,2010:73].

İnteraktiv təlim metodu dərsə hazırlıq prosesində müəllimin, dərsdə isə şagirdlərin fəallığını tələb edir. İnteraktiv təlim həm təhsilləndirici, həm inkişafətdirici, həm də tərbiyələndirici metod olmaqla təlimin keyfiyyətini yüksəldir. İnteraktiv təlim metodu şagirdlərin idrak fəaliyyətinə əsaslanan və təlim prosesinin digər iştirakçıları ilə əməkdaşlıq şəraitində həyata keçirilən təlimi nəzərdə tutur.

İnteraktiv təlim metodları ilə keçirilən dərslərdə şagirdlərin inkişaf səviyyələrini aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir.

Biliklərin mənimsənilməsi bacarığı şagirdin öyrənəcəyi mövzuları, konkret faktlardan bütöv nəzəriyyələrə qədər, yadda saxlaması, ifadə edə bilməsidir.

Dərketmə bacarığı şagirdin öyrəndiyi materialı şərh etməsi, hadisələrin gələcək inkişafı ilə bağlı məntiqli fikirlər söyləməsidir.

Tətbiqetmə bacarığı şagirdin öyrəndiyi materialın məzmununu konkret şərait və vəziyyətdə tətbiq edə bilməsidir.

Analiz etmə bacarığı şagirdin öyrəndiyi materialı tərkib hissələrinə ayırmaqla onun strukturunu müəyyən etməsidir.

Sintez etmə bacarığı elementləri kombinə etməklə tamın alınmasıdır.

Qiymətləndirmə bacarığı şagirdin öyrəndiyi materialın əhəmiyyətini müəyyən edə bilməsidir

İnteraktiv təlim bilik, bacarıq, təcrübə və vərdislərə yiyələnməyə, cəmiyyətin vətəndaşları üçün zəruri sosial və intellektual tərbiyənin, müstəqil fəaliyyət, müstəqil düşünmə bacarıqlarının inkişafına kömək edən, demokratik üsullarla aparılan təlim prosesidir. Son tədqiqatların nəticələri göstərir ki, interaktiv təlim metodları konstruktivizm nəzəriyyəsinə istinad edərək, təlimə İKT-nin yaxından tətbiqi ilə effektiv nəticə verir. İnteraktiv təlim modeli öz qarşısına bütün iştirakçıların bir-biri ilə fəal qarşılıqlı təsirdə əlverişli, rahat öyrənmə şəraitinin yaradılması məqsədini qoyur. Müəllimlərin dərslərində məhz bu modeldən istifadə etmələri təlimə innovativ məzmun gətirir. İnteraktiv təlimin təşkili həyati situasiyaları modelləşdirmək, rollu oyunlardan istifadə, situasiyanın təhlili əsasında problemin birlikdə, əməkdaşlıq şəraitində həllinin üstünlüyü ilə secilir. Aydındır ki, interaktiv dərslər öz quruluşuna görə ənənəvi dərslərdən xeyli fərqləndiyi üçün onun təşkili müəllimdən peşəkarlıq və yaradıcı fəallıq tələb edir. Deməli, çevik, düşündürücü idrak fəallığını doğurmayan metodlar uşaqların marağını təmin etmir, onları fəaliyyətə qoşmur.

İnteraktiv təlimin prinsipləri

İnteraktiv təlimə tədrisin təşkili və idarə olunması metodlarının məcmusu kimi baxmaq olar. Bu metodun prinsipləri aşağıdakı kimi müəyyən edilmişdir:

Təlimin subyekt-subyekt xarakteri daşınması; şagirdlərin fəal öyrənmə mövqeyi, tərbiyənin müstəqilliyi və sərbəstliyi; iştirakçıların bütün dərslər zamanı fəallığı; dərslərin əvvəlində problemlə situasiyanın yaradılması və prosesin problemin həllinə istiqamətləndirilməsi; şagirdlərin düşündürücü və istiqamətləndirici suallar vasitəsi ilə yeni biliklərin müstəqil kəşf edilməsinə yönəldilməsi; təlimin tədqiqat üsulu ilə həyata keçirilməsi; dərslərin dialoq şəklində aparılması, əks-əlaqənin yaradılması; əməkdaşlıq və qrupda qarşılıqlı fəaliyyət.

Müasir dövrdə təhsilin səviyyəsini yüksəltmək qarşısında duran mühüm vəzifələrdəndir. Ona görə də interaktiv təlim texnologiyalarının tədrisdə tətbiqi böyük əhəmiyyətə malikdir.

Nəticə. Müasir təlim metod və texnologiyalarının öyrədilməsi istiqamətində təşkil olunan seminarlarda, layihələrdə (tədris qrupları, monitorinqlər) müəllimlərin

İştirakı məqsədəuyğundur. Təkmilləşdirmə kurslarında müəllimlərlə İKT bacarıqlarının inkişaf etdirilməsi istiqamətində iş aparılmalı, qabaqcıl müəllimlərin dərslərində pedaqoji təcrübəsi az olan müəllimlərin iştirakı və təcrübə mübadiləsi təşkil olunmalıdır. Fəal təlimdə müəllimin bələdçi mövqeyindən çıxış etməsi şagirdlərin müstəqil düşünmələrinə, tədqiqatçı və yaradıcı kimi yetişmələrinə, təxəyyülünün inkişafına zəmin yaradır ki, bu da hazırda təlimin qarşısında duran aktual problemlərdəndir. İnteraktiv təlim texnologiyalarının tətbiqi, təhsil proqramlarının, konseptual modellərin, layihələrin uğuru onu tətbiq edən müəllimin, təhsilverənlərin pedaqoji səriştəliliyi ilə şərtlənir. Müəllimlərdə pedaqoji səriştəliliyin formalaşması bu gün olduqca aktual məsələdir. Pedaqoji təmayüllü ali məktəblərdə təhsil alan tələbələrdə, gələcək müəllimlərdə səriştə və bacarıqların inkişafına xüsusi diqqət yetirilməlidir.

İsifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası. (2013). Bakı:– “Təhsil” jurnalı, №10. 10 s.
2. Ahiyev Ş (2007). Fəal təlim metodları təhsilin səviyyəsinə müsbət təsir göstərir. Respublika konfransı 21 noyabr. s. 35-40
3. Bədəlova Ə (2015). Fəal interaktiv metodlar və ənənəvi təlim // Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi: elmi-metodik jurnal, No,2 s.99-105
4. Əlizadə Ə., Əlizadə H. (2008). Yeni pedaqoji tərəkür: psixopedaqogikaya giriş. –Bakı, ADPU, 479 s.
5. Kərimov Y. (2009). Təlim metodları.– Bakı:–“Poliqraf”, 319 s.
6. Məmmədova İ. (2010). Şagirdlərin tədqiqatçılıq fəalliyətinin inkişaf etdirilməsi yolları. ARTPI-nin elmi əsərləri, № 4. S. 70-76

Rəyçi: f.ü.f.d.,b/m S. Babayeva